

HADSEREGFEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK ÉS A HADIIPAR KIÉPÍTÉSÉNEK MEGKEZDÉSE, 1947–1948

A magyar békeszerződés megkötésével – 1947. február 10. – megteremtődött a hadseregfejlesztés jogalapja s elkezdődhetett a haderő ellátását és felszerelését biztosító hadiipar kiépítése.

1. A Honvédelmi Minisztérium három éves terve

A Honvédelmi Minisztérium a békeszerződésben engedélyezett 70 000 fős honvédséget hosszú lejáratú, átgondolt fejlesztési terv alapján kívánta megvalósítani. A fejlesztés előkészítő időszakában (1947–1950) akarták megteremteni a honvédség kiképző és nevelő keretét, az új demokratikus, magas szakmai tudással rendelkező hivatásos tiszti- és tiszthelyettesi kart, valamint biztosítani a honvédség megfelelő színvonalú elhelyezését és felszerelését. A hadseregfejlesztés három éves terve a katonai létszám tekintetében az első (1947–1948) évben 23 504, a második (1948–1949) évben 27 067, a harmadik (1949–1950) évben pedig 34 198 fővel számolt. Az előkészítő időszak fejlesztési költségkihatásait 940 millió forintban határozták meg.¹ (1. sz. táblázat.)

1. sz. táblázat

Kimutatás a három éves hadseregfejlesztés költségkihatásáról

Költségvetési év	Szükséges hitel (millió Ft)					Mindösszesen
	Rendes kiadás		Rendkívüli kiadás			
	Személy járandóság	Dologi kiadás	Újjáépítési hitel		Beruházás, építk.	
			ruházat	felszer.		
1947/48	75	94	57,6	18,4	15	260
1948/49	98	109	10	40	33	290
1949/50	121	137	49	43	40	390
Összesen:	294	340	116,6	10,4	88	940

A HM Szervezési osztálya a hadseregfejlesztés első éves – részletesen kidolgozott – tervét és hadrendjét 1947. február 18-án küldte el a Szövetséges Ellenőrző

¹ Hadtörténelmi Levéltár (HL) A honvédség felügyelőjének iratai (Honv. fe. ir.) 16. doboz (d.) 141. o.

Bizottság Katonai osztályának.² A tervezet, alapul véve a kormány 5000/1946. M. E. számú rendeletét – amely a honvédség katonai létszámát 20 000 főben határozta meg³ – 3504 fő katonai létszámemelést javasolt. Az előterjesztés formailag 3504, a valóságban azonban – a honvédség tényleges katonai létszámát tekintve (11 477 fő) – 12 027 fős létszámemelést jelentett.

Az 1947–1948. évi hadrend egyes alakulatainak szervezésére, létszámadataira és a honvédség kiképzésére vonatkozólag Vértés László vezérkari őrnagy, a HM Katonai osztály osztályvezető-helyettese több alkalommal tájékoztató megbeszélést folytatott a SZEB Katonai Osztályára beosztott Godunov alezredessel.⁴

Az egyeztetett és a SZEB által is jóváhagyott hadseregfejlesztési elképzeléseket Dinnyés Lajos honvédelmi miniszter 1947. április 9-én nyújtotta be elfogadásra a Minisztertanácshoz.⁵ A miniszter véleménye szerint a honvédség jelenleg „... túl kicsi és teljesen felszeretlen ahhoz, hogy hivatásának megfelelhessen”, ezért a honvédelmi tárca legfőbb törekvése a fejlesztés minél előbbi megindítása. A miniszter kérte a Minisztertanács jóváhagyását a 23 504 fős katonai létszámú honvédség felállításához. A Minisztertanács az előterjesztést 1947. május 8-i ülésén vitatta meg és elvi hozzájárulását adta a honvédség katonai létszámának 30 000 fővel való felemeléséhez.⁶ Ez a döntés a nagyobb arányú létszámemelés elutasítását jelentette, melynek háttérében a politikai okok mellett főleg gazdasági megfontolások álltak. Nevezetesen a három éves terv bevezetésének előkészületei. A gazdasági program célkitűzéseinek sikeres megvalósítása a belső pénzügyi erőforrások koncentrációját és az azt közvetlenül nem befolyásoló kiadások csökkentését követelte meg. Így a három éves terv megtervezésekor a fegyveres testületek nagyobb arányú fejlesztését és a hadiipari kapacitás kiépítését nem vették figyelembe, sőt, igyekeztek ezen tárcák pénzügyi igényeit a minimálisra korlátozni. Ennek eredményeképpen például a honvédség beruházási szükségleteit sem a terv 1947/48. évi költségvetési előirányzatában, sem a három éves terv beruházási kerettervében nem vették figyelembe.

A honvédség vezetői erre a tényre már 1947 júliusában felhívták a Gazdasági Főtanács és a Pénzügyminisztérium vezetőinek a figyelmét. A Pénzügyminisztériumban július 4-én megtartott értekezleten Lipták Béla ezredes, a HM Építési Osztályának vezetője a honvédségi igények figyelmen kívül hagyásának súlyos következményeiről beszélt és kijelentette: „... a honvédség elhelyezési szükségletei egyáltalán nem biztosíthatók. Ha a helyzeten nem változtatunk, a honvédség működése teljesen megbénul, a Minisztertanács által elhatározott 1947/48. évi fejlesztés pedig nem lenne keresztül vihető, mert még a legelemibb szociális felfogásnak megfelelő elhelyezésről sem gondoskodhatnánk.”⁷ Az ezredes a honvédség minimális beruházási szükségleteit 34 millió forintban határozta meg.

A honvédelmi miniszter a pénzügyminiszterekhez küldött – július 30-i – levelében olyan értekezlet összehívását sürgette, amelyen „intézkedés történe a honvédség igényeinek biztosítására úgy a három éves tervben, mint az építés- és közmunkaügyi minisztériumnál”. Részletesen ismertette a HM beruházási szükségleteit, amelyet ő is 34 millió forintban állapított meg.⁸ (2. sz. táblázat, 59. o.)

2 HL Honvédelmi Minisztérium (HM) 1947. elnökség (eln.) 4878.

3 *Magyar Közlöny*, 1946. május 19., 1. o.

4 HL A Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyve, 1945–1947. (12/14)

5 HL Honv. fe. ir. 16. d. 136–137. o.

6 Uo. I. 124. o.

7 HL HM 1947. általános (ált.) 443.024

8 Magyar Országos Levéltár (OL) Országos Tervhivatal (OT) Általános iratok (ált. ir.) XIX-A-16a.

A HM beruházási hitelszükségletének megoszlása az 1947/48. költségvetési évre

Lakásfelújítások	4 850 000 Ft
Iskolák, kollégiumok építése, berendezése	5 000 000 Ft
Tudományos intézetek	650 000 Ft
Szociális rendeltetésű épületek	50 000 Ft
Üdülők, gyógyházak, szállodák	800 000 Ft
Egészségügyi intézmények, kórházak	2 570 000 Ft
Hivatali épületek	2 950 000 Ft
Laktanyák építése	7 810 000 Ft
Gépkocsiszínek, műhelyek	2 320 000 Ft
Repülőterek	5 000 000 Ft
Épületberendezési tárgyak	2 000 000 Ft
Összesen:	34 000 000 Ft

Az értekezlet összehívására és a kért hitelek folyósítására azonban augusztus végéig nem került sor, annak ellenére, hogy a pénzügyminiszter augusztus 11-i levelében arra utasította a Terhivatal elnökét, hogy a „honvédelmi tárca 1947/48. évre vonatkozó beruházási hiteleinek a három éves terv keretében történő biztosításáról gondoskodni szíveskedjék.”⁹

A hitel elmaradása azt eredményezte, hogy a honvédség a szükséges építkezéseit nem tudta elkezdni. Ennek következtében a legénység és a bevonuló újoncok elhelyezése kérdésessé vált. A probléma megoldására – szeptember 6-án – a Gazdasági Főtanács és a Terhivatal vezetői megbeszéléseket folytattak Beleznay István vezérőrnaggyal, a HM Anyagi Csoportfőnökével. A tárgyalások eredményeként a 34 millió forintos hiteligénylést 8 550 000 forintra csökkentették. Ez volt az az összeg, amelyre a HM-nek a legsürgősebben szüksége volt.¹⁰ (3. sz. táblázat.)

A HM csökkentett beruházási hitelszükségletének megosztása az 1947–48. költségvetési évre

Hivatali épületek	2 350 000 Ft
Laktanyák	4 400 000 Ft
Raktárak, műhelyek, gazdaságok	1 700 000 Ft
Repülőtéri gondnokságok	100 000 Ft
Összesen:	8 550 000 Ft

9 Uo.

10 Uo.

Dinnyés Lajos honvédelmi miniszter a – Minisztertanács által 1947. május 8-án jóváhagyott – 3000 fős katonai létszámemelésre vonatkozó költségvetési javaslatot szeptember 1-jén nyújtotta át a Gazdasági Főtanács főtítkárának. Az előterjesztés az 1947/48. költségvetési évre 14 477 fő katonára és 2051 fő polgári személy figyelembe vételével 186 088 000 forint hitelt igényelt.¹¹ (4. sz. táblázat.)

4. sz. táblázat

A HM költségvetési tervezete 1947/48. évre

Személyi járandóságok*	66 405 000 Ft
Dologi kiadások**	57 944 000 Ft
Átmeneti kiadások:	
lőszertelenítés	11 069 000 Ft
ruházat, felszerelések	50 670 000 Ft
Összesen:	186 088 000 Ft

* Fizetések, családi pótlékok, tiszteletdíjak, élelmezési pénz, jutalmak, segélyek stb.

** Irodaszerek, házbérek, fűtés, világítás, vízdíj, épületkarbantartás, lapok előfizetése, kiképzési költségek stb.

A tervezet készítői az egy főre jutó évi összeget 7500 forintban állapították meg, amelyből dologi szükségletekre, ruházati felszerelésekre 3000, az első katonai felszerelés kiegészítésére pedig 500 forintot vettek alapul. A miniszter véleménye szerint a benyújtott hiteltervezet a „legminimálisabb szükséglet, amely mellett a 14 477 fős hadsereget fenntartani s első ruházatát biztosítani lehet. Ha alacsonyabb hitelt állapítanék meg, úgy a fenti egységtételek alkalmazásával a létszámot csökkenteni lennék kénytelen.” A továbbiakban a hitel elutasításának következményére hívta fel Vas Zoltán figyelmét: „Amennyiben nem vétetne figyelembe a hitelszükségletem és arra elfogadható javadalmazást nem kapok, úgy a Kossuth Akadémiát és a Hadiakadémiát nem tudnám megnyitni, továbbá még a jelenlegi katonai létszámot sem tudnám fenntartani a megfelelő ruházat és elhelyezés hiányában. ... Oly hadsereg fenntartása, amelyet a legminimálisabb szükségletekkel ellátni nem lehet, nem volna erkölcsös. Ezért csak olyan létszámot tudok fenntartani, amely a hitelből telik.”¹²

A Gazdasági Főtanács vezetői a tervezet tanulmányozása után – a Főtanács 7000/1947. sz. határozatára hivatkozva, miszerint az államháztartás előirányzott hiánya nem lehet több 150–200 millió forintnál – a Minisztertanács májusi döntésének hatályon kívül helyezését és a HM dologi és átmeneti kiadásainak 55–60 millió forintra való csökkentését javasolták.¹³ A Gazdasági Főtanács elutasító magatartását a költségvetési deficittől való félelem motiválta, amely véleményük szerint a 3000 fős katonai létszámemeléssel szükségszerűen bekövetkezne. Az

11 OL Gazdasági Főtanács (GF) XIX-A-10

12 Uo.

13 Uo.

eltérő álláspontok, érdekek kompromisszumos megoldására és a HM költségvetésének végleges meghatározására a honvédelmi miniszter, a Gazdasági Főtanács főtájtára és a pénzügyminiszter – 1947. szeptember 22. és október 1. között – közvetlen tárgyalásokat folytatott A honvédelmi miniszter –fenntartva a 3000 fős katonai létszámemelésre tett korábbi javaslatát – a költségvetést 180 588 000 forintra volt hajlandó csökkenteni. Ennek megfelelően a honvédség dologi kiadásai 55 444 000 forintot, ruházati szükségletei pedig 47 670 000 forintot tettek ki. A személyi kiadásokra és a löszertelenítésre szánt összegek változatlanok maradtak. A tárgyalások folyamán a miniszter a dologi és az átmeneti kiadások 114 183 000 forintos összegét 108 183 000 forintra mérsékelte. Ennek elfogadása azonban még mindig mintegy 60 millió forinttal növelte volna a tervezett költségvetési deficitet. Elkerülésére a tárgyaló partnerek a költségvetés legrövidebb időn belüli átgondolását, valamint a dologi és átmeneti kiadások 80 millió forint körüli meghatározását indítványozták. Döntés az 1947. október 1-i ülésen született, amelynek eredményeként kialakult a HM végleges költségvetése. E szerint a honvédség katonai létszámát – az 1946/47. évi költségvetésben megállapított (11 477 fős) létszámon felül – 1700 fővel (82 tiszt, 18 tiszthelyettes, 1600 honvéd) emelték, amely csupán a Kossuth Akadémia és a határőrség legszükségesebb megerősítéséhez járult hozzá. A dologi és átmeneti kiadások összege a HM által korábban igényelt 108 millió forintról 83 millió forintra csökkent. Ebből dologi kiadásokra 52 700 000 forint, löszertelenítésre 7 millió forint, felszerelési, ruházati kiadásokra pedig 23 300 000 forint jutott. A HM költségvetése a személyi járandóságokkal együtt (67 535 000 forint) 150 535 000 forint volt, amely az egész állami költségvetés 3,3%-át jelentette.

2. A MKP 4 éves hadseregfejlesztési koncepciója

A hadseregfejlesztés kérdése Magyarországon 1947 szeptemberéig nem volt központi politikai kérdés. Ennek alapvető oka, hogy a hatalom megszerzéséért folytatott küzdelemben egyik párt sem számolt az alacsony létszámú, gyengén felszerelt honvédség felhasználásával, ezért annak kiépítését, fejlesztését a hatalom kivívásáig nem tartotta fontosnak. A nagyhatalmak ellentétei – 1947 tavaszától – egyre nyíltabbá váltak, a nemzetközi kapcsolatok megromlása és feszültebbé válása azonban csak 1947 őszétől következett be. Így a hadseregfejlesztés előtérbe kerülését a nemzetközi helyzet nem indokolta a vizsgált időszakban. A honvédség fejlesztésének kérdése azonban 1947 szeptemberétől, a bel- és – főleg – a külpolitikai viszonyok átalakulása következtében gyökeresen megváltozott. A Kominform alakuló ülésén kialakított új politikai stratégia a kommunista pártok fontos feladataként jelölte meg az úgynevezett népi demokratikus államok hadseregeinek fejlesztését.

A MKP hadsereggel kapcsolatos álláspontjának megváltozására is azután került sor, hogy a Kominform üléséről visszaérkező Farkas Mihály és Révai József a Politikai Bizottsághoz benyújtott memorandumukban – többek között – a hadseregfejlesztéssel kapcsolatos addigi nézetek felülvizsgálatát javasolták.¹⁴

¹⁴ Szabó Bálint: Népi demokrácia és forradalomelmélet, 1935–1949. Budapest, 1970. 220–221. o.

A MKP Politikai Bizottsága 1947. december 11-i ülésén a hadseregfejlesztés elveinek kidolgozására és irányítására bizottságot hozott létre, amelynek tagjai Rákosi Máttyás, Gerő Ernő, Farkas Mihály, Rajk László és Pálffy György altábornagy (a Határőrség főparancsnoka és a Katonapolitikai Csoportfőnökség vezetője) voltak.¹⁵ A Pálffy altábornagy által kidolgozott fejlesztési terv négy év alatt (1948. október 1 – 1952. szeptember 30.) vélte elérhetőnek a békeszerződésben engedélyezett 70 000 fős békelétszámot és egy jól kiképzett, modern fegyverzettel ellátott, ütőképes hadsereg megteremtésével számolt. A terv részletesen tárgyalta a fejlesztéshez szükséges feltételek megvalósításának útját: a hivatásos tiszti- és tiszthelyettesi kar megteremtését, a hadrendi és anyagi szükségletek biztosítását, a hadiipar megszervezését.

A békeszerződés által engedélyezett 70 000-es békelétszám túllépésének az igénye a fejlesztési koncepció kidolgozása során merült fel először, mivel ezt a létszámot – mozgósítási alapként – alacsonynak találták. Az ország népességi viszonyait figyelembe véve Magyarország kb. 1 millió főnyi mozgósított haderő felállítására lett volna képes. Mozgósításkor, az egyes alakulatok megháromszorozódását alapul véve, az 1 milliós haderőt 300 000 főnyi összlétszámú haderőből (a mozgósítás első lépcsője) lehetett elérni. Ennek létrehozásához viszont 100 000 fős békelétszámmra lett volna szükség. Ezért – mint azt a terv 1. pontjában kifejtették – a „fejlesztés ... nem állhat meg a 70 000-nél, a békehaderőnket később 100 000 főre kell emelni.”¹⁶

A fejlesztés ütemét döntő módon – az anyagi lehetőségeken túl – a hivatásos keret kialakítása határozta meg. Az engedélyezett haderőhöz minimálisan szükséges hivatásos tiszti- (7,7%=5400 fő) és tiszthelyettesi (10%=7000 fő) létszámot négy évnél rövidebb idő alatt kiépíteni nem lehetett. 1948 tavaszán 5000 fő önként jelentkező újonc bevonulását tervezték, s ezek közül kívánták a legmegfelelebbeket – októberben – tiszthelyettesi, illetve tiszti iskolára küldeni. A hadseregfejlesztési terv legközelebbi céljául (1948/49.) a 30 000 fős katonai létszám elérését, valamint a kiképző keretek felállítását tűzték ki. A fejlesztés második évében (1949/50.) került volna sor a 45 000 fős katonai létszám kialakítására és a 4 hadtest, 8 dandárparancsnokság megszervezésére. Ezek természetesen még keretalakulatok lettek volna, hiszen az 1. hadtest alá tartozó 1. dandár egy gépkocsizó lövész zászlóaljból és egy könnyű tarackos osztályból, a 2. dandár pedig egy lövész és egy könnyű tarackos osztályból állt volna. A 3–8. dandárokat a 2. dandár hadrendje szerint tervezték felállítani. A hadtest- és dandárkeretek mellett a kiképzés keretétől szolgáló kiképző táborok létrehozásával is számoltak (gyalogsági, tüzér, páncélos, műszaki, híradó, vonat). Az irányító szervek, csapatok, intézetek fokozatos bővítése, létszámuk emelése képezte a legutolsó két év feladatát. A fejlesztés befejezését követően a honvédségnek a következő (béke-) hadrendet kellett elérnie 1952. szeptember 30-ig:

a szárazföldi csapatok állománya (4 hadtest, 8 dandár – 41 840 fő)

– egy hadtest állománya (10 460 fő):

¹⁵ Mucs Sándor: Politika és hadsereg Magyarországon 1944–1948. Budapest, 1985. 54. o.

¹⁶ HL Honv. fe. ir. 4. d. 83–110. o.

egy gépkocsizó zászlóalj
három lövész zászlóalj
két páncélos zászlóalj
két könnyű tarackos zászlóalj
két ágyús osztály
két rohamtüzér osztály
két légvédelmi gépágyús osztály

– *hadtest közvetlenek:*

egy felderítő zászlóalj
egy páncélos zászlóalj
egy huszár zászlóalj
két könnyű tarackos osztály
egy rohamtüzér osztály
egy ágyús osztály
egy légvédelmi gépágyús osztály
egy műszaki zászlóalj
egy híradó zászlóalj
egy szállító zászlóalj
egy tüzérségi mérő század

a légi erők állománya (5000 fő):

– *egy kiképző repülő dandár*
egy repülő kiképző osztály
egy repülő szakkiképző osztály
egy repülő gyakorló osztály
egy ejtőernyős zászlóalj
egy repülő ellátó zászlóalj
két önálló repülő műszaki század
egy futár raj
intézetek, raktárak

a folyami erők (900 fő):

egy őrnaszád osztály
egy kiképző osztály.

A harcoló egységek támogatására a HM közvetlen alárendeltségében a következő alakulatok felállítását tervezték:

három nehéz ágyús osztály
három légvédelmi ágyús osztály
egy hídépítő zászlóalj
egy vasútépítő zászlóalj
egy rádiófelderítő zászlóalj
egy híradó ezred
egy hadtáp ezred.

A honvédség szervezetében ezen kívül 7 tanzászlóaljat, 8 kiképző táborot és iskolákat, tanfolyamokat, raktárakat, szertárakat, intézeteket kívántak hadrendbe állítani.¹⁷

A 4 éves hadseregfejlesztés költségigényeit a béke- és a mozgósított hadrend alapján 5 560, illetve 11 652 millió forintban állapították meg.¹⁸ (5. sz. táblázat.)

A fejlesztés első évében a fő hangsúlyt a beruházásokra kívánták fordítani. A hadiipari kapacitás kiépítésére 205, az elhelyezéseket biztosító laktanyák építésére 85 millió forintot szántak. A második évtől kezdve koncentráltak a honvédség anyagi szükségleteinek kielégítésére (ruházat, fegyverzet, lőszer, gépkocsi, repülő, műszaki anyagok stb.) amelyre 469 millió forintot irányoztak elő. A beruházás volumene a személyi kiadás (255 millió forint) mögött a harmadik helyre szorult vissza (238 millió forint). Ez a tendencia érvényesült a harmadik és negyedik fejlesztési periódusban is.

A két hadrend költségvetése közötti különbség a mozgósításkor behívottak ruházati és fegyverzeti ellátásának biztosításából adódott. A személyi és dologi kiadásokra, valamint az elhelyezésre, a hadiipar kiépítésére fordítandó összegek mindkét hadrendben azonosak maradtak. A katonai költségek évi ütemezésénél – figyelembe véve az ország gazdasági helyzetét – az első két évben kisebb (2 930 002 forint), a harmadik és negyedik évben pedig nagyobb (8 742 658 forint) kiadásokkal számoltak, mivel a honvédség fejlesztését évről évre fokozatosan növekvő arányban kívánták megvalósítani. A fejlesztésre tervbe vett közel 12 milliárdos összeg a tervezett nemzeti jövedelem 8,7%-át tette ki.¹⁹

5. sz. táblázat

*A honvédség fejlesztésének költségei (ezer Ft)
„Béke” hadrend*

Évek	Személyi kiadások	Dologi kiadások	Újjáépítés	Beruházás		Összesen
				elhelyezés	hadiipar	
1948/49	183 040	120 000	187 905	85 000	205 600	788 545*
1949/50	255 587	180 000	469 169	50 700	187 400	1 059 635
1950/51	338 705	240 000	869 102	100 200	202 400	1 750 407
1951/52	396 268	280 000	1 122 885	79 700	–	1 878 853
Összesen:	1 173 600	820 000	2 649 061	315 600	595 400	5 560 661

¹⁷ Uo 8 sz melléklet, 100–101. o.

¹⁸ Uo 5 sz melléklet, 86 o.

¹⁹ *Birta István*: A szocialista iparosítási politika néhány kérdése az első 5 éves terv időszakában. *Párttörténeti Közlemények* 1976 3 sz. 123. o.

„Mozgósított” hadrend

1948/49	183 040	120 000	458 995	85 000	205 600	1 059 635
1949/50	255 587	180 000	1 196 680	50 700	187 400	1 870 367
1950/51	338 705	240 000	2 453 327	100 200	202 400	3 334 632
1951/52	396 268	280 000	4 632 058	79 700	—	5 388 026
Összesen:	1 173 600	820 000	8 741 060	315 600	595 400	11 652 660

* Ebből póthitelként igényeltek 195 340 000 Ft-ot.

Pálffy altábornagy a hadrendi és a költségvetési elgondolások mellett első ízben fogalmazta meg a honvédség ellátását biztosító hadiipar kiépítésének alapelveit is. A magyar hadiipari termelésnek – az első fejlesztési év kivételével – 1949/50-től biztosítania kellett a magyar honvédség (lőpor- és robbanóanyag-, lőszer-, könnyű- és nehéz gyalogsági fegyver-, löveg-) szükségletét. Az első év teljes fegyver- és anyagszükségletét a Szovjetunióból kívánta beszerezni. A hadiipar által gyártandó termékek körét a gyártáshoz szükséges nyersanyagok, szabadalmak beszerzésétől tette függővé. Fontos szempontként határozta meg azt is, hogy a hadiipari termelés ne veszélyeztesse a népgazdasági célkitűzések megvalósíthatóságát. E szempontok figyelembe vétele után nem tartotta kívánatosnak, hogy Magyarország harci repülőgépek, páncélos járművek, nehéz tüzérségi eszközök valamint különleges gépjárművek gyártásába kezdjen.

A MKP Politikai Bizottsága a Pálffy altábornagy által kidolgozott 4 éves hadseregfejlesztési javaslatokat az 1948. január 29-i ülésén elfogadta.²⁰

3. A hadsereg szervezeti és létszámkereteinek növelése

A hadseregfejlesztés kérdése – 1948 tavaszától – egyre nagyobb figyelmet kapott. A honvédség erősítését a szovjet–amerikai viszony megromlása és ebből adódóan a háborús veszély túlértékelése is motiválta.

A honvédség mennyiségi és minőségi fejlesztése az 1948. január 29-i Politikai Bizottsági ülés döntés alapján az 1948. április 15-én életbe lépő „Pilis”-hadrenddel

²⁰ Mucs: i. m. 54. o.

kezdődött meg.²¹ A fejlesztés elsősorban a 70 000 fős békehadrend hivatásos tisztikarának és tiszthelyettesi állományának megteremtését kívánta előmozdítani: a honvédelmi miniszter április 15-re 5000 fő önként jelentkező újoncot szándékozott behívni, hogy ezekből a megfelelőeket kiválogatva a honvédség tisztikarának utánpótlásához megfelelő létszám álljon rendelkezésre. A behívottak, mielőtt a Kossuth Akadémiára kerülnének, alap- és tisztesképzésben részesültek volna. Ahhoz azonban, hogy ilyen nagy létszámú újoncot a honvédség fogadni tudjon, szükségessé vált a kiképzést végző alakulatok átszervezése. Mindezeket figyelembe véve a honvédség három lövészászlóalját az 1. hadosztály, a három tüzéruceget pedig a 6. hadosztály állományában egyesítették. A Műszaki Kiképző Tábor megszüntetésével, két utász- és egy aknakutató zászlóalj megszervezésével létrehozták a műszaki hadosztályt. A HM közvetlen alárendeltségébe tartozó légierőt két századból álló osztállyá szervezték. A hadihajós osztály állományában felállításra került egy páncélos motornaszád század és a folyami erők szertára. A határőrség (15 zászlóalj), a 4 kerületi parancsnokság, az iskolák és intézetek szervezete változatlan maradt. A honvédség katonai létszáma az 1947. október 1-i 13 177 főről 18 394 főre emelkedett. A „Pilis”-hadrend a Pálffy altábornagy által kidolgozott fejlesztési terv 1948 őszén történő megindításához 5000 újonc bevonultatásával, valamint a kiképző keretek felállításával járult hozzá.

A hadseregfejlesztés elindításának előfeltételeként a honvédelmi tárca póthiteligénylést nyújtott be a Gazdasági Főtanácshoz, 1948. február 5-én. Ebben – a honvédség 5000 fős létszámemelésére – 41 914 000 forint hitel folyósítását kérték.²² (6. sz. táblázat, 67. o.) A kért póthitelt a Minisztertanács – a Gazdasági Főtanács támogatásával – rövidesen jóváhagyta, a következő ütemezéssel:

21 A honvédség „Pilis”-hadrendjének tagozódása: 1948. április 15–szeptember 30.

1. gyalogos hadosztály:

– két önálló lövész zászlóalj

– egy önálló gépesített lövész zászlóalj

6. tüzér hadosztály:

– egy fogatolt könnyű tarackos üteg

– egy gépvontatású könnyű tarackos üteg

– egy fogatolt ágyús üteg

– egy híradó zászlóalj

műszaki hadosztály:

– két utász zászlóalj

– egy aknakutató zászlóalj

HM-közvetlenek:

– 1 önálló repülőosztály

– hadihajós osztály

– 1 önálló rádiófelderítő század

– iskolák, intézetek, gazdaságok.

HL HM 1948. eln. 10.000

22 HL Honv. fe. ir. 11. d. 42. o.

A HM póthiteligénylése

Rendes kiadások személyi járandóságok dologi kiadások	4 049 000 Ft 5 565 000 Ft
Rendkívüli kiadások ruházat, felszerelés, ágy-ágynemű katonai felszerelés	17 300 000 Ft 4 300 000 Ft
Tervhitelek magasépítkezési beruházások	10 500 000 Ft
Összesen:	41 914 000 Ft

február	6,5 millió forint
március	10,4 millió forint
április	12,1 millió forint
május	6 millió forint
június	4,4 millió forint
július	2,5 millió forint

A honvédség tervezett fejlesztése azonban további póthitelek folyósítását tette szükségessé, hiszen az 1948. október 1-vel tervezett nagyobb létszámemeléshez elengedhetlenül fontos anyagi beruházásokat már most meg kellett kezdeni.

A HM erre hivatkozva kérte a Minisztertanács engedélyét további 110 millió forint rendkívüli póthitel kiutalására. A hadsereg a fenti összegből a laktanyák helyreállítási munkálataira és a kisebb méretű építkezések megkezdésére 41 millió forintot, a ruházati és ágy-ágyneműszükségletek kielégítésére pedig 68 485 565 forintot kívánt fordítani. Az összhitelből a tárca 70 millió forintot szándékozott felhasználni az 1947/48-as költségvetési évben,²³ míg a fennmaradó 40 millió forintot az 1948. augusztus 1-től kezdődő időszakra ütemezte.²⁴ Az eddigi kutatások alapján megállapítható, hogy a honvédelmi tárca az 1947/48-as költségvetési évben több, mint 144 millió forint póthitelt kapott,²⁵ és ezzel összesen 295 235 000 forintot költhetett a honvédség fejlesztésének megkezdésére. A póthitel összege messze meghaladta a költségvetésben előirányzott – 150 millió forint – értéket.

A hadsereg elhelyezési és felszerelési szükségleteit minimálisan biztosító hitelek folyósítása után a figyelem a honvédség fegyverzeti, felszerelési igényeinek

²³ Az állami költségvetési év az 1947.XIV tc. 1. pontja alapján az 1946/47. évtől kezdve 1946. augusztus 1-től 1947. július 31-ig tartott. Az 1947/48. év két költségvetési időszakra tagolódott: egy 12 hónapos és egy 5 hónapos (1948. augusztus 1–december 31.) kiegészítő periódusra. HL 1950/T Anyagtervezési Csoportfőnökség (Agt. Csfség.) 41. d.

²⁴ HL Honv. fe. ir. 4. db. 1–6. o.

²⁵ HL 1950/T Agt. Csfség. 41. d.

kielégítése felé fordult. A Pálffy-terv elgondolásai szerint – mint azt már a korábbiakban ismertettük – az első fejlesztési év teljes fegyverzeti és anyagi szükségletét a Szovjetunióból kívánták beszerezni. Az igényelt anyagokról készült kimutatást – a hadseregfejlesztés 4 éves fejlesztési tervével együtt – 1948 február elején eljuttatták a budapesti szovjet katonai attasé törzsében szolgálatot teljesítő Szviridov és Kondratov tábornokoknak.²⁶

A kormánydelegáció 1948 februári moszkvai útja során a honvédség fejlesztéséről és a Szovjetunió által nyújtandó segítségről a megbeszéléseket a magyar–szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezmény aláírása után Rákosi Mátyás miniszterelnökhelyettes, Veres Péter honvédelmi miniszter, Pálffy György altábornagy, a honvédség felügyelője, valamint Vaszilevszkij marsall, szovjet vezérkari főnök folytatta. A marsall és a tanácskozáson jelenlevő munkatársai már korábban tájékoztatást kaptak a honvédség 4 éves fejlesztési tervéről, így maga a fejlesztési terv nem került megvitatásra. Megvitták azonban az első fejlesztési év fegyverzeti és felszerelési szükségleteit, a honvédtisztek szovjet katonai akadémiákra való vezénylésének, a gyártási szabadalmak átengedésének, valamint a szovjet szaktanácsadók küldésének kérdéseit. Az értekezleten elvi megállapodás született több kérdésben, így például azzal kapcsolatban is, hogy a fegyverzet és felszerelés átadásának pénzügyi, szállítási módjairól egy újabb szakbizottsági értekezleten döntenek majd. Ennek helyét, idejét, valamint a bizottság összetételét Zujev vezérőrnagy, az új budapesti katonai attasé és az illetékes magyar katonai vezetők fogják pontosítani. A Szovjetunió katonai akadémiáira ezred- és zászlóaljparancsnoki kiképzésre 46 honvédtisztet irányítanak, 18 hallgatót pedig tisztiiskolára vezényelnek. A magyar fél a szovjet szabadalmak átengedése fejében kötelezettséget vállalt arra, hogy azokat tovább nem adja és a megengedett mennyiségen felül nem gyárt több hadianyagot. A hadseregfejlesztés segítésére, a fegyvernemek kiépítésére 8 katonai szaktanácsadó érkezik majd Magyarországra, akik a katonai attasé törzsébe fognak tartozni.²⁷

1948. május 11-én Zujev vezérőrnagy felkereste Veres Péter honvédelmi minisztert és közölte vele a szovjet kormány döntését a februári megállapodásokat illetően. A Szovjetunió a magyar honvédsereg számára 9 500 000 dollár (110 039 060 forint) értékben volt hajlandó fegyverzetet és haditechnikai anyagot szállítani. A katonai attasé egyidejűleg átnyújtotta a magyar–szovjet hadianyagszállításokról szóló tervezetet is. A két kormány közötti hadianyagszállítási egyezmény megkötésére 1948. július 2-án került sor Moszkvában. A magyar kormány vállalta, hogy az 1948-ban kapott 9,5 millió dolláros hitelt tíz év alatt, 1949. január 1-i kezdettel, áruszállítás keretében visszatéríti. A Szovjetunió a következő fegyverzeti és haditechnikai anyagok szállítását vállalta:

²⁶ Szviridov altábornagy a SZEK-elnökhelyetteseként, Kondratov vezérőrnagy pedig a Katonai Osztály vezetőjeként szolgált Magyarországon az 1945–1947 közötti időszakban.

²⁷ A honvédség felügyelőjének feljegyzése a szovjet hadsereggel folytatott tárgyalásokról. 1948. február 26. HL. Honv. fe. ir. 6. d. 2-5. o.

puska	17 000 db	22 mm tarack	36 db
pisztoly	10 000 db	7 mm gépágyú	24 db
géppisztoly	5 000 db	85 mm lgv. ágyú	24 db
golyószóró	750 db	T-34 harckocsi	31 db
géppuska	340 db	76 mm rohamlöveg	16 db
aknavető	160 db	iskola-repülőgép	18 db
76 mm löveg	72 db		

Ezen kívül 300 db ejtőernyőt, 6 db géptávíró és 3 teljes lőszerjavadalalmazást biztosított (1 javadalalmazás általában 9–10 napra elegendő lőszert jelentett) – a fentebb felsorolt – csövekhez.²⁸ A szerződésben felsorolt mennyiség a honvédség első évi szükségleteit csak golyószóróból, géppuskából valamint T-34 harckocsiból fedezte, minden egyéb másból hiány mutatkozott. Ennek megszüntetésére a honvédség vezetői további pótigénylés átnyújtását fontolgatták a szovjet kormány részére, mintegy 258 millió forint értékben.²⁹

4. A hadiipar újjászervezése

A magyar honvédség anyagi és fegyverzeti ellátását biztosító hadiipar kiépítését az ország súlyos háborús veszteségei miatt – melyben a közvetlen hadianyaggyártó ipari berendezések 95–100%-os károsodást szenvedtek³⁰ – nagyon alacsony szinten kellett elkezdni. Első lépésnek az Anyagi Csoportfőnök 1947. decemberi körlevelét tekinthetjük, melyet az ország 67 legnagyobb gyárához, üzeméhez küldött el, annak megállapítására, hogy a hazai ipart milyen mértékben lehet a hadseregfejlesztés folyamatába bevonni.³¹ A munka elindítását nehezítette a gyárak, üzemek – sok helyen rendezetlen – tulajdonjogi helyzete. A volt, hadianyagokat gyártó ipari egységek ugyanis – amelyeknek részvényeit korábban a HM kezelte – fokozatosan az Iparügyi Minisztérium fennhatósága alá kerültek. Ennek következtében – mint azt egy korabeli jelentés megállapítja – a tulajdonjogi helyzet a következőképpen alakult: „... az előállítás tekintetében az iparügyi minisztert, a felhasználás, forgalom, nyilvántartás, közrendi és közbiztonsági szempontjai tekintetében a belügyminisztert illeti meg az intézkedés joga.”³² Ezen állapot megszüntetésére a HM tárgyalásokat kezdett az említett tárcák vezetőivel.

A szervezési munkák megindításával szükségessé vált egy hadiipari vezető szerv létrehozása, amely a hadigazdálkodással kapcsolatos munkálatokat irányította volna. Súlyom László altábornagy, katonai főcsoportfőnök első alkalommal a MKP Katonai Bizottságnak 1948. április 5-i ülésén javasolta egy ilyen szerv létrehozását:

28 HL Honv. fe. ir. 3. d. 17–23 o.

29 HL 1952./T Agt. Csfség 53. d. 1 csomó(cs) 141. o.

30 *Mucs Sándor*: A Magyar Néphadsereg megszervezésének körülményei (1949). *Honvédelem*, 1971. 12. sz., 103. o.

31 HL HM 1947. eln. 29.288

32 HL Honv. fe. ir. 12. d. 12 o.

„... A hadiipar a gazdasági élet minden ágazatába benyúlik. Ezért kell egy vezetőszerv, mint iparfejlesztési osztály, amelynek a Tervhivatal mellett kell működnie kettős alárendeltségben. Ezen kívül kell egy végrehajtó szerv, amelynek az iparügyi minisztériumban kell működnie. ...”³³ A kérdés nagy horderejére való tekintettel a Katonai Bizottság a döntést a Politikai Bizottság alá utalta. Ezzel egyidejűleg a HM új szervezetében – amely április 1-jével lépett életbe – létrehozták a Katonai Főcsoportfőnök alárendeltségébe tartozó XII. Iparszervezési Osztályt, Varró László vezérkari alezredes vezetésével. Feladata a hadiipar megszervezése és egységes irányítása, a polgári szervekkel való szoros együttműködés kialakítása és az ipar mozgósítási tervének előkészítése volt.³⁴

A hadiipar irányító szervének, az Iparfejlesztési Igazgatóságnak (IFIG) felállítására 1948. július 5-én került sor az Iparügyi és a Honvédelmi Minisztérium közös kormányhatósági felügyelete alatt. Fennhatósága alá az Igazgatóság (I.); az Igazgatási osztály (II.); az Üzemgazdasági és tervezési osztály (III.); a Kereskedelmi és pénzügyi osztály (IV.); valamint a Termelési és racionalizálási osztály (V.) tartozott, összesen 51 fővel. Az IFIG igazgatója Strém Ferenc, helyettese pedig Hidasy Ferenc és Lajkó László ezredes lett. Hidasy a II. és IV. osztály, Lajkó ezredes pedig a III. és V. osztály felett gyakorolt ellenőrzést.³⁵

Az Iparfejlesztési Igazgatóság létrehozását követően mind a Tervhivatal, mind a Katonai Főcsoportfőnökség előterjesztette a hadiipar újjászervezésére vonatkozó elképzeléseit az 1948. augusztus 1-től 1949. december 31-ig tartó, 17 hónapos periódusra. Ezekből kiderült, hogy a Tervhivatal a volt hadiüzemek szerszámgépeit, magasan kvalifikált szakembereit – a fűzfői Nitrokémia kivételével – nem a hadianyagtermelés, hanem a polgári szükségletek kielégítésére állította be. A Tervhivatal vezetői a honvédség 1949. évi hadiipari szükségleteit csak 1950-től kezdve kívánták gyártani az 5 éves tervben kiépítendő új hadiüzemekkel. A katonai vezetés, tisztában lévén az ország gazdasági helyzetével, nem tartotta valószínűnek egy új hadiipar megszervezését. Ezért a meglévő hadiipari berendezésekre, az épületekre, a szerszámgépekre, a műszaki személyzetre tartott igényt. Megállapították:

„... A Tervhivatal vezetősége nem osztja maradéktalanul az államvezetésnek azt a szándékát, hogy a honvédséget minél gyorsabban, minél jobb felkészültségbe helyezze ... A javaslat általános nemzetgazdasági szempontból sem látszik megnyugtatónak, mert energiapazarlást jelentene a hadianyaggyártásra létesített és berendezett üzemekben és az arra kiképzett műszaki vezető és szakmunkásállománnyal polgári fogyasztási cikkek gyártani és a hadiipar részére új üzemeket létesíteni.”³⁶

A hadiipar megszervezéséért felelős Solyom altábornagy véleménye szerint a Tervhivatal javaslata „... nem mutat annyi tervszerűséget és átgondoltságot, hogy a honvédség felelős vezetőit a problémák helyes kézbevétele felől megnyugtassa.”³⁷

33 Uo. 1. db. 69. o.

34 HL HM 1948. eln. 14.455

35 HL HM 1948. eln. 17.853

36 Az Országos Tervhivatal és a HM képviselőinek értekezlete a hadiipar újjászervezéséről. 1948. június 22. HL Honv. fe. ir. 845. d. 12. cs. 90–94. o.

37 Uo.

A tábournok – felmérve az ország gazdasági lehetőségeit – úgy vélte, hogy a magyar gazdaság sem 1948-ban, sem 1949-ben nem lesz abban a helyzetben, hogy egy teljesen új hadiipar megalapozását megkezdhesse. Ezért a meglévő hadiipari berendezések, szerszámgépek, műszaki személyzet egy-egy üzembe való összevonásával látta elérhetőnek azt, hogy a hadiipar egyes ágai már 1949 folyamán termelőképesek legyenek. Elgondolása szerint csak így nyílik lehetőség arra, hogy „... a feltétlen honvédségi követelményeknek és a nemzetgazdaság egyéb ágai érdekeinek összhangbahozásával meghatározzuk azokat az időbeni és térbeli lépcsőzéseket, amelyekkel a magyar hadiipar egykori berendezéseit fokozatosan újra a hadianyaggyártás szolgálatába állítjuk és egyben megismerjük azokat a szektorokat, ahol új létesítmények, gépek beállítása válik szükségessé a fejlesztési program keretében.”³⁸

Súlyom az 1948/49. évi hadiipari beruházásokra tervbe vett összeg ismeretében – 240 millió forint³⁹ – az újjászervezendő hadiipar legfontosabb feladatát a következőkben határozta meg: 1949. szeptember 1-jéig el kell készíteni a honvédségnél rendszeresítendő gyalogsági és tüzérségi fegyverek, tüzérségi lövegek – szovjet szabványok szerinti – mintapéldányait, valamint az év végén meginduló sorozatgyártás feltételeit. Ennek érdekében ezen időszakra a lőszergyártásnak már teljes kapacitással kellett működnie, ami feltételezte az ehhez szükséges lőpor- és robbanóanyagszükségletek teljes biztosítását. Előkészületek történtek az önálló magyar repülőgép- és gépkocsigyártó ipar megteremtésére is. A repülőgépgyártás keretében iskola- és gyakorló gépeket kellett volna gyártani, míg a gépkocsiiparnak 1,5 és 3 tonnás terepjáró tehergépkocsik kikísérletezése és sorozatgyártása lett volna a feladata. A hadiipari termelésbe 15 üzem, gyár bevonásával számoltak.⁴⁰

A hadiipari kapacitást szolgáló beruházások megkezdésére (az említett gyárak építkezéseire és import gépbeszerzéseire) közel 31 millió forint hitelt kapott a HM az 5 hónapos kiegészítő költségvetési időszakban.⁴¹ A vállalatok az alábbi hitelösszegeket vehették fel az 1948 szeptember–december hónapokra:

Nitrokémia RT	11 102 700 forint
Magyar Lőszerművek	5 071 400 forint
Vadásztöltény-gyár	1 992 500 forint
W. M. Csepel	3 592 400 forint
Dunai Repülőgépgyár	2 953 900 forint
Gamma	747 600 forint
MÁVAG-Diósgyőr	3 500 000 forint
Lampart RT	2 037 000 forint

38 Uo. 98. o.

39 A OT által előírt összeg a hadiipar kiépítésére. Uo.

40 Uo. 95. o.

41 HL. Honv. fe. ir. 845. d. 12. cs. 145. o.

1948 október végéig a folyósított hitelek összege elérte a 13 258 000 forintot, ekkor azonban a fennmaradó hitelösszeget – az Anyagi Csoportfőnök parancsa alapján – át kellett adni a Tervhivatalnak. Ezt követően a folyósítandó hitelrészek a Tervhivatal keretén belül kerülhettek kiutalásra, szigorítva ezzel az ellenőrzést.

A magyar honvédség az 5 hónapos kiegészítő költségvetési időszakban – a már említett 31 millió forintos hadiipari beruházási hitelen kívül – további 272,6 millió póthitelt kapott a hadsereg fejlesztésével és létszámemelésével kapcsolatban. Így a HM 1947. augusztus 1. és 1948. december 31. között összesen 598,8 millió forintot fordíthatott a hadseregfejlesztés és a hadiipar kiépítésére.⁴² A HM hitelkeretét terhelte a Magyarországra érkező 8 szovjet katonai tanácsadó ellátására fordítandó összeg is, ami a tárca előirányzat nélküli rendkívüli kiadásaként jelent meg a költségvetésben. A katonai tanácsadók költségei 1948. október 1. és december 31. között 5 139 370 forintra rúgtak⁴³, ami a hadiipar kiépítésére szánt összeg 16%-át tette ki.

1948 őszétől a hadseregfejlesztési és hadiipari elképzelésekben gyökeres változás következett be. Ezek további ütemét és mértékét a „háborús feszültségű” nemzetközi helyzet és a szovjet–jugoszláv ellentétek határozták meg. Az ország és a honvédség háborúra való felkészítése, a hadsereg és a hadiipar gyorsított kiépítése Farkas Mihály irányításával kezdődött meg.

42 A HM 12 hónapos költségvetésének teljes összege – a póthitelekkel együtt – 195 000 000 forint, a kiegészítő 5 hónapos költségvetési periódus pedig 303 600 000 forint volt. HL 1950/T. Agt. Csfség. 41. d. 25. o.

43 HL HM 1948. eln. 43.282

Imre Okváth

IDEAS ON THE ESTABLISHMENT OF THE ARMED FORCES
AND THE BEGINNINGS OF THE DEVELOPMENT OF WAR INDUSTRY
1947-1948

Summary

With the signing of the Hungarian peace-treaty (10 February 1947) the legal basis was set for the establishment of the armed forces and the development of war industry to supply and equip the army also became possible. Taking into consideration the difficult economic situation of the country the ideas on the establishment of the armed forces within the organizational and strength limits were intended to be achieved in a longer period and in several phases. These plans changed with the growing antagonism between the Great Powers, the coming of the Cold War and due to Soviet pressure. Hungary – along with all the Eastern and Central European countries – had to begin a faster establishment of the armed forces and war industry in order to equip the army started to be organized and Soviet equipment also started entering the country. The treatise looks at the genesis of the various concepts on the establishment of the armed forces and at the attempts to reorganize the war industry in the period between 1947 and 1948.

Imre Okváth

CONCEPTIONS SUR LE DÉVELOPPEMENT DE L'ARMÉE ET L'OUVERTURE DE
L'EXTENSION DE L'INDUSTRIE MILITAIRE
1947 – 1948

Résumé

Avec la conclusion du traité de paix hongrois (le 10 février 1947) le fondement juridique du développement de l'armée a été donné, et l'extension de l'industrie militaire pouvait être commencée, pour assurer l'entretien et l'équipement de l'armée. Selon les conceptions sur le développement de l'armée les limites permises d'effectif et d'administration auraient été atteintes dans plusieurs étapes de développement, en considération de l'état économique grave du pays. Mais comme l'opposition des grandes puissances devenait de plus en plus forte et la guerre froide a commencé, ces projets étaient modifiés. A partir de l'automne de 1948 la Hongrie, pressée par l'Union Soviétique, pareillement aux autres pays de l'Europe Centrale de l'Est, devait déclencher un développement accéléré de l'industrie militaire et de l'armée. L'organisation de l'industrie militaire satisfaisant les exigences matérielles et d'armement de l'armée a commencé, les livraisons de matériel de guerre soviétiques ont également démarré. L'essai présente la genèse des différentes conceptions sur le développement de l'armée, ainsi que les efforts faits pour la réorganisation de l'industrie militaire, pendant la période de 1947-1948.

Imre Okváth

PLÄNE FÜR DIE ARMEERÜSTUNG UND DIE ANFÄNGE DER ENTSTEHUNG
DER KRIEGSINDUSTRIE IN UNGARN
1947–48

Resümee

Mit der Unterzeichnung des ungarischen Friedensvertrages am 10. Februar 1947. wurden die Rechtsgrundlagen der Entwicklung der ungarischen Armee geschaffen und man konnte mit der Entwicklung der Kriegsindustrie beginnen, deren Aufgabe in der Versorgung und Aufrüstung der Armee bestand. Die festgelegten Richtlinien der Armeeeentwicklung sahen die Aufstellung der zugelassen organisatorischen Einheiten bzw. der Zahl der Soldaten innerhalb einer längeren Periode und in mehreren Entwicklungsetappen vor. Doch infolge der Verschärfung der Konflikte zwischen den Großmächten bzw. des ausgebrochenen kalten Krieges wurden diese Pläne modifiziert. Auf Wunsch der Sowjetunion wurde in Ungarn ab Herbst 1948 die Entwicklung der Armee bzw. der Kriegsindustrie beschleunigt. Es begann die Organisierung einer Kriegsindustrie, welche die Ansprüche der Honvédarmee an Waffen und anderer Ausrüstung befriedigte und parallel dazu setzen auch die Lieferungen von Kriegsmaterialien aus der Sowjetunion ein.

Имре Окват

КОНЦЕПЦИИ ПО РАЗВИТИЮ АРМИИ И НАЧАЛО СТРОИТЕЛЬСТВА
ВОЕННОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ
1947-1948

Резюме

С заключением мирного договора Венгрии (10 февраля 1947 года) была создана юридическая основа развития армии и могло быть начато строительство военной промышленности, обеспечивающей снабжение и вооружение армии. Сформулированную концепцию по развитию армии, основанную на разрешенных штатных единицах и численном составе военнослужащих, - в виду тяжелого экономического положения страны - намеревались осуществить в более длительный период, охватывавший несколько этапов развития. Однако вследствие обострения противоречий между великими державами и начала холодной войны эти планы изменились, и по требованию Советского Союза Венгрия - аналогично остальным средне-европейским странам - была вынуждена приступить к ускоренному развитию армии и военной промышленности уже с осень 1948 года. Началась организация военной промышленности, удовлетворявшей потребности армии в вооружении и материальном снабжении. Кроме того начались также поставки военных материалов из СССР. В статье показаны развитие концепций (различных) о развитии армии, а также усилия, направленные реорганизацию военной промышленности, в период 1947-1948 годов.